

Universiteit Utrecht

Master Klinische Kinder- en Jeugdpsychologie

THESIS

Het Adolescentenstrafrecht:

Ontwikkelingsperspectief van Jongeren met een Licht Verstandelijke Beperking

Milou Thomassen, 3777375

03-07-2017

Begeleiding:

Dr. M. Kempes

Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP)

Tweede beoordelaar:

MSc. M.M. van den Essenburg

Abstract

The recently introduced “Adolescent Criminal Law” ensures that youth over the age of 18 can be prosecuted under juvenile criminal law. The indication for prosecution under juvenile law is having a developmental delay which leads to possibilities for influence. This study focusses on juvenile delinquents with intellectual disabilities between eighteen and twenty-three years old, who have been prosecuted under juvenile criminal law or adult criminal law. 192 Forensic reports were encoded to research a possible relationship between intellectual disability and type of law advised. The relationship between adaptive functioning and IQ with types of law advised was also looked into. Results showed that reporters advise juvenile criminal law significantly more than adult criminal law for delinquents with intellectual disabilities. Also a full mediation effect was found of adaptive functioning on the relationship between IQ and advised type of law. These results show that reporters advise according to new insights we have about intellectual disability. They see adaptive functioning as an indication for juvenile law, not IQ. This influences the possibility to prevent recidivism.

Samenvatting

Het recent in Nederland ingevoerde adolescentenstrafrecht maakt het onder andere mogelijk om jongeren boven de achttien jaar volgens het jeugdstrafrecht te berechten. Indicatie voor vervolging volgens het JSR is het hebben van een ontwikkelingsachterstand. In de huidige studie wordt onderzocht hoe er binnen het nieuw ingevoerde adolescentenstrafrecht wordt geadviseerd over jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB). Aan de hand van de codering van 192 pro Justitia rapportages is onderzocht of een LVB, IQ en adaptieve vaardigheden samenhangen met strafrechtadvies. Er blijkt dat jongeren met een licht verstandelijke beperking vaker het jeugdstrafrecht dan het volwassenstrafrecht geadviseerd krijgen. Ook blijkt dat het hebben van beperkte adaptieve vaardigheden het verband tussen IQ en strafrechtadvies volledig medieert. Deze bevindingen tonen aan dat rapporteurs, in lijn met de voortschrijdende inzichten over LVB, adaptieve vaardigheden zien als indicatie voor het JSR en niet IQ. Dit beïnvloedt de mogelijkheid om recidive te voorkomen.

Het Adolescentenstrafrecht: Ontwikkelingsperspectief van Jongeren met een Licht Verstandelijke Beperking.

Dit onderzoek betreft een analyse van gegevens uit 192 pro Justitia rapporten van jongeren die volgens het adolescentenstrafrecht berecht zijn. Het onderzoek biedt inzicht in het ontwikkelingsperspectief van jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB) over wie het jeugdstrafrecht, of het volwassenstrafrecht is geadviseerd. Het doel van deze studie is het vaststellen hoe er binnen het adolescentenstrafrecht wordt geadviseerd over de toepasbaarheid van het jeugd- of volwassenstrafrecht voor jongeren met een LVB.

Vanwege het recente inzicht dat jongeren biologisch (Crone, 2008), en sociaal-emotioneel (Arnett & Hughes, 2012) tot na hun achttiende levensjaar in ontwikkeling zijn, is op 1 april 2014 in Nederland het adolescentenstrafrecht ingevoerd (Vogelgang & Kempes, 2014). Het adolescentenstrafrecht biedt de mogelijkheid om jongeren ouder dan achttien jaar volgens het jeugdstrafrecht te berechten (van der Laan, Beerthuisen, Barendregt & Beijersbergen, 2016). Het jeugdstrafrecht heeft naast strafgerichte elementen een pedagogisch karakter (Ministerie van Veiligheid en Justitie, 2008). De gedachte is dat zolang de hersenen nog in ontwikkeling zijn het gedrag van een verdachte maximaal bijgestuurd kan worden, zo wordt de kans op recidive zo klein mogelijk (van der Laan et. al., 2016). Belangrijk uitgangspunt voor advisering van het type strafrecht is de beoogde ontwikkelingsachterstand van een verdachte (MvT Adolescentenstrafrecht, 2014). Pro Justitia rapporteurs zijn psychologen of psychiaters, die op aanvraag onderzoeken of er sprake is van een diagnose die samenhangt met het delict. Daarnaast onderzoeken rapporteurs of er sprake is van een ontwikkelingsachterstand en daarmee of het jeugdstrafrecht geïndiceerd is.

Een van de indicaties die door de wetgever is genoemd voor advisering van het jeugdstrafrecht is een licht verstandelijke beperking (MvT Adolescentenstrafrecht, 2014). In

de DSM-IV-TR (2000) werd een licht verstandelijke beperking omschreven als een intelligentie quotiënt (IQ) tussen de 50 en 70 met beperkte adaptieve vaardigheden. In de DSM 5 (2013) is de definitie van een licht verstandelijke beperking aangepast en wordt de zwaarte verlegd van cognitieve capaciteiten naar beperkte adaptieve vaardigheden en ondersteuningsbehoefte. In de DSM 5 worden beperkte adaptieve vaardigheden gedefinieerd als deficiënties in het aanpassingsvermogen. Door deze deficiënties kan een jongere mogelijk niet voldoen aan de normen voor onafhankelijkheid en zelfstandigheid die de maatschappij aan hem of haar stelt (DSM 5th ed.; American Psychological association, 2013). Deze adaptieve vaardigheden zijn onderverdeeld in drie domeinen: het sociale domein, het conceptuele domein en het praktische domein (DSM 5th ed.; American Psychological association, 2013). In het huidige onderzoek ligt de focus op het sociale domein omdat vooral beperkte sociaal adaptieve vaardigheden in verband zijn gebracht met criminaliteit (McGloin, Pratt & Maahs, 2004).

Jongeren met een licht verstandelijke beperking zijn oververtegenwoordigd in ons strafrechtstelsel. Zowel IQ als beperkte adaptieve vaardigheden worden in verband gebracht met delinquent gedrag. Er zijn vele onderzoeken die een verband aantonen tussen een laag IQ en delinquent gedrag (Denno, 1989; Lynam, Moffitt, & Southamer-Loeber, 1993; Moffitt, Gabrielli, & Mednick, 1981). In een review van Hirschi and Hindelang (1977) over het IQ-delinquentie model wordt gevonden dat delinquenten en niet-delinquenten een standaarddeviatie verschillen in IQ. Hirschi en Hindelang stellen echter wel dat er in geen van de behandelde onderzoeken een direct verband wordt gevonden tussen IQ en delinquentie.

Sociaal adaptieve vaardigheden worden wel in direct verband gebracht met delinquent gedrag. Voorbeelden van sociaal adaptieve vaardigheden die in verband zijn gebracht met delinquent gedrag zijn empathie (de Beer, 2011), beïnvloedbaarheid en jonger overkomen in contact (Zoon, 2013). Een gebrekkig empathisch vermogen hangt samen met beperkte

cognitieve capaciteiten vanwege gebrekkige abstraherende vermogens. Een jongere kan moeilijker leren zich in een ander te verplaatsen, wanneer deze niet genoeg mogelijkheid tot abstract inzicht bezit. Dit kan leiden tot onwenselijke reacties of gedragingen van de jongere. Gebrekkige empathie is om deze reden vaak in verband gebracht met delinquent gedrag (De Beer, 2011). Door McGloin en collega's (2004) wordt gevonden dat de mate van beïnvloedbaarheid gelinkt is aan delinquent gedrag. Samen met jonger overkomen in contact zorgt beïnvloedbaar zijn voor een grotere vatbaarheid voor deviante groepsdruk (Zoon, 2013).

Door een licht verstandelijke beperking te noemen als indicatie voor het jeugdstrafrecht, lijkt de wetgever te impliceren dat een licht verstandelijke beperking een ontwikkelingsachterstand is en dat er pedagogische beïnvloeding mogelijk is. Interessante vraag is of dit daadwerkelijk gesteld kan worden. Uit de literatuur blijkt dat de vraag of een licht verstandelijke beperking een ontwikkelingsachterstand is, niet eenduidig is te beantwoorden. De definitie van een licht verstandelijke beperking is tweeledig. Een licht verstandelijke beperking wordt gedefinieerd aan de hand van een lage cognitieve capaciteiten en beperkte adaptieve vaardigheden. Waar IQ een vrij vaststaand construct is (Posthuma & de Geus, 2006; Deary et al., 2012), zouden adaptieve vaardigheden kunnen worden gezien als ontwikkelingsachterstand, omdat er nog pedagogische beïnvloeding mogelijk is (De Beer, 2011). Daarbij vindt er de laatste jaren een verschuiving binnen deze definitie plaats. In de DSM IV werd een licht verstandelijke beperking geclassificeerd aan de hand van IQ waarden en adaptieve vaardigheden. In de DSM 5 wordt er geen indicatie meer voor het IQ gegeven. Dit illustreert de verschuiving die gaande is binnen de definitie en interpretatie van het belang van IQ naar het belang van adaptieve vaardigheden en ondersteuningsbehoeften (Neijmeijer, 2010). Met de verschuiving van het belang van IQ naar adaptieve vaardigheden, verandert dus ook het antwoord op de vraag of een licht verstandelijke beperking een ontwikkelingsachterstand is.

Deze inzichten kunnen bijdragen aan advisering over strafmaat en interventie en daarmee aan een belangrijke doelstelling van het ASR, namelijk het bieden van optimaal maatwerk met het oog op het voorkomen van recidive. In de huidige studie wordt onderzocht hoe PJ rapporteurs adviseren over jongeren met een licht verstandelijke beperking. Hierbij wordt verwacht dat jongeren met een LVB significant vaker JSR geadviseerd krijgen. Ook wordt verwacht dat er een significant verschil is tussen het gemiddelde TIQ van de groep jongeren die JSR geadviseerd heeft gekregen en de groep die VSR geadviseerd heeft gekregen. Ten derde wordt er verwacht dat jongeren met beperkte adaptieve vaardigheden vaker JSR geadviseerd krijgen. Tot slot wordt verwacht dat beperkte adaptieve vaardigheden het verband tussen IQ en strafrechtadvies volledig medieert.

Methoden

Steekproefbeschrijving

In dit onderzoek zijn de eigenschappen van de verdachten verkregen uit Pro Justitia rapportages van jongeren die volgens het adolescentenstrafrecht ofwel het jeugdstrafrecht ofwel het volwassenenstrafrecht geadviseerd hebben gekregen. Er is gebruik gemaakt van de dataset van het Nederlands Instituut van Forensische Psychiatrie, te Utrecht. De dataset bestaat uit data verkregen uit het coderen van informatie uit 192 Pro Justitia rapportages met een delictdatum na 1 April 2014. Er is gecodeerd aan de hand van een codeboek. Pro Justitia rapportages zijn pre-trial rapportages geschreven door een psycholoog en/of een psychiater eventueel aangevuld met een milieuonderzoek. Analyses zijn uitgevoerd op persoonsniveau, niet op rapportniveau. Na verwijdering van 13 rapportages wegens het ontbreken van informatie over het strafrechtadvies en 1 vanwege een verschil in strafrechtadvies van enerzijds de betrokken psycholoog en anderzijds de betrokken psychiater, bestaat de gebruikte dataset uit $N = 178$ rapporten van $N = 178$ jongvolwassenen. Hiervan zijn er $N = 120$ mono rapportages (67,4 %), geschreven door ofwel een psycholoog ($N = 115$, 95,8%), ofwel een

psychiater ($N = 5$, 4,2%). Er zijn $N = 52$ dubbel rapportages (29,2 %) geschreven door een psycholoog en een psychiater. Tot slot zijn er $N = 6$ trippel rapportages (3,4 %), geschreven door een psycholoog en psychiater aangevuld met een milieuonderzoek. In $N = 104$ (58,1 %) rapportages werd het jeugdstrafrecht geadviseerd en in $N = 75$ (41,1%) rapportages werd het volwassenstrafrecht geadviseerd. De onderzoeksgroep bestond uit jongeren tussen de 18 en 23 jaar ten tijde van het Pro Justitia onderzoek ($M = 19,60$ $SD = 1,47$). Er waren $N = 164$ mannelijke verdachten (92,1 %) en $N = 14$ vrouwelijke verdachten (7,9 %). In totaal waren er $N = 138$ (77,5%) jongeren geboren in Nederland, zoals te zien is in Tabel 1. Tabel 2 toont dat de meest voorkomende vorm verdenking indexdelicten vermogensdelict met geweld was met een $N = 71$ (39,9).

Tabel 1.

Frequentietabel Geboortelanden

Geboorteland	N	%
Nederland	138	77,5
Nederlandse Antillen	7	3,9
Marokko	5	2,8
Somalië	3	1,7
Suriname	2	1,1
Libië	2	1,1
Afghanistan	2	1,1
Overig*	19	10,7

* Hieronder vallen: Angola, Armenië, Aruba, Duitsland, Burundi, Ethiopië, Guinee-Bissau, Guyana, India, Irak, Iran, Ivoorkust, Kaapverdië, Portugal, Sierra Leone, Thailand, Uganda, Vietnam en Zaire.

Tabel 2.

Frequentietabel Soorten Indexdelicten

Soort indexdelict	N	%
Vermogensdelict met geweld	71	39,9
Levensdelict	35	19,7
Gewelddelict	33	18,5
Vermogensdelict zonder geweld	17	9,6
Zedendelict	8	4,5
Overig	14	7,9

Procedure

De data voor de huidige studie bestaat uit de codering van Pro Justitia rapporten, verkregen uit JD-online. JD-online is het online Justitieel Documentatie Systeem (JDS) van het ministerie van Veiligheid en Justitie. Er is uit deze documenten allereerst een selectie gemaakt op basis van de leeftijd ten tijde van het delict en de datum van het laatst gepleegde delict. Er is begonnen met het coderen van deze rapporten aan de hand van een vooraf opgesteld codeboek. Dit codeboek is opgesteld door het NIFP in samenwerking met het Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatie Centrum (WODC).

Meetinstrumenten

Er is in dit onderzoek gebruik gemaakt van het codeboek, dit codeboek is op te vragen bij de auteur. In het codeboek staan 104 unieke variabelen. In dit onderzoek is gebruikt gemaakt van de volgende variabelen: ‘Soort onderzoek’, ‘Door wie is het rapport opgemaakt?’, ‘Diagnose op AS 1 Hoofddiagnose’, ‘Diagnose op AS 1 Nevendiagnose 1’, ‘Extra DSM AS 1 Informatie’, ‘Diagnose op AS 2 Hoofddiagnose’, ‘Diagnose op AS 2 Nevendiagnose 1’, ‘Extra DSM AS 2 Informatie’, ‘Diagnose op AS 3’, ‘Wat is het totale IQ van de jongeren o.b.v. de meest recent afgenomen IQ test?’, ‘IQ kwalificatie’, ‘Wat staat er (letterlijk) in de PJ rapportage over geweten/empathie/morele ontwikkeling bij de jongere?’, ‘Wat staat er (letterlijk) in de PJ over de sociale ontwikkeling bij de jongere?’ ‘Welke (contra-) indicaties worden genoemd?’ en ‘Welk advies geeft het NIFP over het tpestrafrecht?’. De variabelen over de nevendiagnoses van de assen komen per as 3 keer voor.

Licht Verstandelijke Beperking. Er is in de dataset een variabele aangemaakt met of er bij een participant wel of niet sprake was van een LVB: ‘Is er sprake van een LVB diagnose?’. Dit was een numerieke variable met 0 = ‘Nee’ en 2 = ‘Ja’. Dit is gebaseerd op informatie uit andere variabelen. Er is gescoord dat er sprake was van een LVB in de volgende gevallen: Bij de variabelen ‘Diagnose op AS 2 hoofddiagnose’, ‘Diagnose op AS 2

nevendiagnose1', Diagnose op AS 2 nevendiagnose2', 'Diagnose op AS 2 nevendiagnose 3', 'Extra DSM AS 1 informatie over de jongere' en/of ' Extra DSM AS 2 informatie over de jongere' was er sprake van 'Lichte Zwakzinnigheid (317) of van 'Zwakbegaafdheid (V62.89). De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van de nieuwe variabele is perfect beoordeeld met een Cohens $\kappa = 1.00$.

Beperkte adaptieve vaardigheden Er is een variabele gemaakt met de aan-/afwezigheid van beperkte adaptieve vaardigheden. De variabele 'beperkte adaptieve vaardigheden' is gebaseerd op drie andere gehercodeerde variabelen, te weten: 'Beïnvloedbaar' 'Jonger overkomend' en 'Gebrekkige Empathie'. Dit waren alle drie dichotome variabelen met als antwoordmogelijkheden 'Ja' en 'Nee'. Bij de variabele 'Beïnvloedbaar' werd er alleen 'Ja' gescoord wanneer er bij de variabele '(pro-Justitia rapportage) Staat er iets in de PJ over sociale ontwikkeling bij de jongere?' benoemd wordt dat de jongeren 'beïnvloedbaar zijn', 'meelopen', en/of 'niet weerbaar zijn'. In alle overige gevallen werd 'Nee' gescoord. De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van deze nieuwe variabele is als goed beoordeeld met een Cohens $\kappa = .80$. Bij de variabele 'Jonger overkomend' werd er 'Ja' gescoord wanneer er bij de variabele '(Pro-justitia rapportage) Staat er iets in de PJ over sociale ontwikkeling bij de jongere?' wordt genoemd dat: 'sociaal-emotionele ontwikkeling die jonger /onrijp/achterlopend is'. In alle overige gevallen werd er 'Nee' gescoord. De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van deze nieuwe variabele is als voldoende beoordeeld met een Cohens $\kappa = .78$. Bij de variabele 'Gebrekkige Empathie' werd er 'Ja' gescoord wanneer er bij de variabele '(pro-Justitia rapportage) Wat staat (letterlijk) in de PJ-rapportage over geweten/empathie/morele ontwikkeling bij de jongere?' wordt genoemd dat er sprake is van een: 'gebrekkige empathie' 'Gebrekkig inlevingsvermogen', 'Ego-perspectief' en 'zich niet kunnen verplaatsen in anderen'. In alle overige gevallen werd er 'Nee' gescoord. De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van deze nieuwe variabele is als

voldoende beoordeeld met een Cohens $\kappa = .73$. De variabele ‘beperkte adaptieve vaardigheden’ was een dichotome variabele met twee antwoordmogelijkheden: ‘Ja’ en ‘Nee’. Deze variabele werd met ‘Ja’ beantwoord wanneer er bij ofwel de variabele ‘Beïnvloedbaar’, ofwel de variabele ‘Jonger overkomend’ ‘Ja’ gescoord is. ‘Gebrekkige Empathie’ is na analyse in de variabelen ‘beperkte adaptieve vaardigheden’ niet meegenomen. De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van deze nieuwe variabele is als perfect beoordeeld met een Cohens $\kappa = 1.00$

Statistische Analyses

De resultaten zijn verwerkt en geanalyseerd met het programma IBM SPSS Statistics, versie 24. Er zijn χ^2 -testen uitgevoerd om te toetsen of er een verschil in strafrechtadvisering was bij de karakteristieken: LVB-diagnose, beïnvloedbaarheid, jonger overkomend in contact, gebrekkige empathie en beperkte adaptieve vaardigheden. Hierbij is het strafrecht advies in alle gevallen de dichotome afhankelijke variabele en de karakteristieken de dichotome onafhankelijke variabelen. Om de voorspellende waarde van IQ en beperkte adaptieve vaardigheden te onderzoeken en mediatie te toetsen is er een logistische regressieanalyse uitgevoerd. Hierbij was het strafrechtadvies de dichotome afhankelijke variabelen en beperkte adaptieve vaardigheden (categorisch) en IQ (interval) de onafhankelijke variabelen.

Er is een poweranalyse uitgevoerd met het programma G*Power Version 3.1.9.2. Hieruit kwam een benodigd aantal rapporten van 88 bij een power van 0.8 (Cohens $w = 0.3$, $\alpha = 0.05$) voor een χ^2 toets met $Df = 1$. Er is met G*Power Version 3.1.9.2 ook een poweranalyse uitgevoerd voor een onafhankelijke t-toets met een power van 0.8 (Cohens $d = 0.5$, $\alpha = 0.05$, Allocation ratio $N2/N1 = 1$). Uit deze analyse kwam een minimaal aantal rapportages van 129.

Resultaten

Beschrijvende statistieken

Het gemiddelde van de variabele TIQ voor de dataset (N=136) is bepaald; $M = 82.16$, $SD = 13.638$, met een range van 53 – 118. In Tabel 3 zijn de frequenties te zien van het voorkomen van de verschillende adaptieve vaardigheden en de totaalscore. Ook zijn de frequenties weergegeven van de herziene variabele ‘Totale Adaptieve Vaardigheden’.

Tabel 3.

Frequentietabel Adaptieve Vaardigheden

		Frequenties	
		Nee	Ja
		N (%)	N (%)
Beperkte adaptieve vaardigheid	Jonger overkomen in contact	141 (77,0)	37 (20,2)
	Beïnvloedbaarheid	126 (68,9)	52 (28,4)
	Gebrekkige empathische vermogens	96 (52,5)	82 (44,8)
	Totaal	60 (32,8)	118 (64,5)
	Totaal herzien	105 (57,4)	73 (39,9)

Er wordt verwacht dat jongeren met een LVB significant vaker jeugdstrafrecht geadviseerd krijgen dan jongeren zonder een LVB. Van de jongeren zonder een licht verstandelijke beperking kregen 51 jongeren (50 %) het advies voor het VSR en 51 jongeren (50 %) het advies voor het JSR. Van de jongeren met een LVB kregen er 23 (30,3%) het VSR geadviseerd en 53 (69,7%) het JSR geadviseerd, zoals te zien is in Tabel 4. Er werd aan de assumpties voor een χ^2 toets voldaan. Jongeren met een LVB blijken significant vaker JSR geadviseerd te krijgen dan jongeren zonder LVB, $\chi^2(1) = 6,984$, $p = 0.008$. Gebaseerd op de odds ratio, is de kans dat er JSR wordt geadviseerd 2,30 keer groter wanneer een jongere een LVB heeft dan wanneer dit niet het geval is.

Tabel 4.

Frequenties Jongeren met de Diagnose LVB Uitgesplitst naar Type Strafrecht

		Type Strafrecht		Totaal N
		VSR	JSR	
		N (%)	N (%)	
LVB diagnose	Ja	23 (30,3)	53 (69,7)	76
	Nee	51 (50,0)	51 (50,0)	102

Er wordt verwacht dat er samenhang is tussen IQ en het strafrechtadvies. Er is een ongepaarde t-toets uitgevoerd om het TIQ te vergelijken tussen de jongeren met een JSR advies en de jongeren met een VSR advies. Volgens verwachting is er een significant verschil gevonden in de TIQ scores van de jongeren met een JSR advies ($M = 80,18$, $SD = 12,80$) en de jongeren met een VSR advies ($M = 85,17$, $SD = 14,42$); $t(134) = 2,112$, $p = 0,037$, $d = 0,37$ waarbij de jongeren met een JSR advies een significant lager TIQ hebben dan jongeren met het VSR advies.

Er is een χ^2 -toets uitgevoerd om de verwachting te onderzoeken dat jongeren met beperkte adaptieve vaardigheden vaker JSR geadviseerd krijgen dan jongeren met goede adaptieve vaardigheden. Allereerst is er gekeken naar de drie onderzochte adaptieve vaardigheden apart en hun samenhang met het strafrecht advies. Er werd bij alle onderstaande toetsen aan de assumpties voor een χ^2 toets voldaan.

Van de jongeren met grote mogelijkheid tot beïnvloeding kregen 14 jongeren (26,9 %) het advies voor het VSR en 38 jongeren (73,1 %) het advies voor het JSR. Van de jongeren met beperkte mogelijkheid tot beïnvloeding kregen er 60 (47,6 %) het VSR geadviseerd en 66 (52,4 %) het JSR geadviseerd (zie tabel 4.). Jongeren met een grote mogelijkheid tot beïnvloeding blijken significant vaker JSR geadviseerd te krijgen dan jongeren met een beperkte mogelijkheid tot beïnvloeding; $\chi^2(1) = 6,491$, $p = 0,011$. Gebaseerd op de odds ratio, is de kans dat er JSR wordt geadviseerd 2,46 keer groter wanneer een jongere een grote mogelijkheid tot beïnvloeding heeft dan wanneer dit niet het geval is.

Van de jongeren die jonger overkomen in contact dan op basis van hun kalenderleeftijd verwacht mag worden kregen 6 jongeren (16,2 %) het advies voor het VSR en 31 jongeren (83,8 %) het advies voor het JSR. Van de jongeren die leeftijdsadequaat of ouder overkomen in contact kregen er 68 (48,2 %) het VSR geadviseerd en 73 (51,8 %) het JSR geadviseerd (zie Tabel 4.). Jongeren die jonger overkomen in het contact blijken significant vaker JSR geadviseerd te krijgen dan jongeren die leeftijdsadequaat of ouder overkomen in contact; $\chi^2(1) = 12.364$, $p = 0.000$. Gebaseerd op de odds ratio, is de kans dat er JSR wordt geadviseerd 4,81 keer groter wanneer een jongere jonger overkomt in contact dan op basis van zijn/haar kalenderleeftijd verwacht mag worden dan wanneer dit niet het geval is.

Van de jongeren met een gebrekkige empathie kregen 33 jongeren (40,2 %) het advies voor het VSR en 49 jongeren (59,8 %) het advies voor het JSR. Van de jongeren met goede empathische vermogens kregen er 41 (42,7 %) het VSR geadviseerd en 55 (57,3 %) het JSR geadviseerd, zoals te zien is in Tabel 5. Er blijkt geen significant verschil te zijn binnen de strafrechtadvisering voor jongeren met een gebrekkige empathie en jongeren met goede empathische vermogens; $\chi^2(1) = 0.111$, $p = 0.739$.

Tabel 5.

Aantallen jongeren met beperkte adaptieve vaardigheden uitgesplitst naar type strafrechtadvies.

		Type Strafrecht		Totaal N
		VSR N (%)	JSR N (%)	
Grote mogelijkheid tot beïnvloeding *	Ja	23 (30.3)	53 (69.7)	76
	Nee	51 (50.0)	51 (50.0)	102
Jonger overkomend in contact *	Ja	6 (16.2)	31 (83.8)	37
	Nee	68 (48.2)	73 (51.8)	141
Gebrekkig empathisch vermogen	Ja	33 (40.2)	49 (59.8)	82
	Nee	41 (42.7)	55 (57.3)	66

*Op basis van χ^2 significant verschil gevonden.

Opvallend is dat er voor empathie geen significant verschil is gevonden in de advisering voor ofwel JSR ofwel VSR wanneer er wordt gekeken naar de hele sample. Als er wordt gekeken naar de groep jongeren met LVB (N = 76) is dit anders. Van de LVB jongeren met een gebrekkige empathie kregen 13 jongeren (44,8 %) het advies voor het VSR en 16 jongeren (55,2 %) het advies voor het JSR. Van de LVB jongeren met goede empathische vermogens kregen er 10 (21,3 %) het VSR geadviseerd en 37 (78,7 %) het JSR geadviseerd, zoals te zien is in Tabel 6. Bij de jongeren met LVB blijkt het VSR significant vaker geadviseerd te worden wanneer er sprake is van gebrekkige empathie; $\chi^2(1) = 4.713$, $p = 0.030$. Gebaseerd op de odds ratio, is de kans dat er VSR wordt geadviseerd 0,33 keer groter wanneer een jongere een gebrekkige empathie heeft dan wanneer dit niet het geval is.

Tabel 6.

Frequentie LVB Jongeren met gebrekkig empathisch vermogen per type strafrechtadvies

		Type Strafrecht		Totaal N
		VSR N (%)	JSR N (%)	
Gebrekkig empathisch vermogen (LVB jeugd)	Ja	13 (44.8)	16 (55.2)	29
	Nee	10 (21.3)	37 (78.2)	47

Bovenstaand resultaat suggereert dat rapporteurs op een andere manier naar empathie kijken, dan naar de andere adaptieve vaardigheden. Om deze reden is besloten empathie niet mee te nemen in totaalscore van adaptieve vaardigheden wanneer werd gekeken naar de verwachting dat jongeren met beperkte adaptieve vaardigheden significant vaker het JSR geadviseerd krijgen.

Er is een χ^2 -toets uitgevoerd om de verwachting te onderzoeken dat jongeren met beperkte adaptieve vaardigheden vaker JSR geadviseerd krijgen dan jongeren met goede adaptieve vaardigheden. Van de jongeren met beperkte adaptieve vaardigheden kregen 17 jongeren (23,3 %) het advies voor het VSR en 56 jongeren (76,7 %) het advies voor het JSR. Van de LVB jongeren met goede adaptieve vaardigheden kregen er 57 (54,3 %) het VSR

geadviseerd en 48 (45.7 %) het JSR geadviseerd, zoals te zien is in Tabel 7. Bij de jongeren met beperkte adaptieve vaardigheden blijkt het JSR significant vaker geadviseerd te worden wanneer er sprake is van goede adaptieve vaardigheden; $\chi^2(1) = 17.035$, $p = .000$. Gebaseerd op de odds ratio, is de kans dat er JSR wordt geadviseerd 3,91 keer groter wanneer een jongere beperkte adaptieve vaardigheden heeft dan wanneer dit niet het geval is.

Tabel 7.

Frequenties jongeren met beperkte adaptieve vaardigheden per type strafrechtadvies

		Type Strafrecht		Totaal N
		VSR N (%)	JSR N (%)	
Beperking in Adaptieve vaardigheden	Ja	17 (23.3)	56 (76.7)	73
	Nee	57 (54.3)	48 (45.7)	105

Om de voorspellende waarde van adaptieve vaardigheden en IQ op strafrechtadvies te onderzoeken, is er een logistische regressie uitgevoerd. Er is volledige mediatie gevonden van adaptieve vaardigheden op het verband tussen IQ en het strafrechtadvies, te zien is in Tabel 8.

Tabel 8.

Voorspellende Waarden van IQ en Adaptieve Vaardigheden op Type Strafrechtadvies.

	Sig.	Exp (B)
IQ	.149	.980
Adaptieve vaardigheden	.001	3.904

$R^2 = .117$ (Cox & Snell), $.159$ (Nagelkerke). Model: $\chi^2(2) = 16.987$, $p = .000$

Discussie

Dit onderzoek biedt inzicht in het ontwikkelingsperspectief van jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB) over wie het jeugdstrafrecht, of het volwassenstrafrecht is geadviseerd. Onderzocht is hoe rapporteurs omgaan met de suggestie van de wetgever dat een LVB een ontwikkelingsachterstand is tegen de achtergrond van een veranderend inzicht rondom LVB. Volgens verwachting bleek dat jongeren met een licht verstandelijke beperking vaker JSR geadviseerd krijgen dan jongeren zonder een licht verstandelijke beperking. Jongeren met beperkte adaptieve vaardigheden kregen significant vaker JSR geadviseerd dan

jongeren met goede adaptieve vaardigheden. Een uitzondering was empathie. LVB-Jongeren met gebrekkige empathie bleken vaker het VSR geadviseerd te krijgen. Tot slot bleek volgens verwachting dat adaptieve vaardigheden het verband tussen IQ en strafrechtadvies volledig medieert.

Een LVB kwam in deze dataset buitenproportioneel vaak voor in vergelijking met de prevalentie in de gehele Nederlandse samenleving. Door het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) wordt geschat dat ongeveer 1% van de bevolking een LVB heeft volgens de oude definitie met een IQ onder de 70. De prevalentie van een licht verstandelijke beperking aan de hand van de DSM 5 definitie is moeilijk te bepalen. Er zijn verschillende schattingen over de prevalentie. Volgens het SCP ligt dit aantal op ongeveer 8%, maar in de literatuur lopen de schattingen uiteen van 1% tot ongeveer 10%. Wat gesteld kan worden is dat een LVB in de huidige dataset onevenredig vaak voorkomt. Deze bevinding ondersteunt de vele onderzoeken die een verband hebben gevonden tussen IQ en delinquent gedrag (Denno, 1989; Lynam, Moffitt, & Southamer-Loeber, 1993; Moffitt, 1990; Moffitt, Gabrielli, & Mednick, 1981). De hoge prevalentie van jongeren met een LVB in deze studie onderschrijft nogmaals het belang van inzicht in deze jongeren in de context van het strafrechtstelsel.

Zoals verwacht bleek dat voor jongeren met een LVB vaker het jeugdstrafrecht wordt geadviseerd dan voor jongeren zonder een LVB. Dit suggereert dat rapporteurs, in lijn met de wetgever, een licht verstandelijke beperking inderdaad zien als een ontwikkelingsachterstand. Ook is er een significant verschil gevonden tussen het gemiddelde IQ van de jongeren met een JSR advies en de jongeren met een VSR advies. Deze bevinding zien dat rapporteurs een laag IQ associëren met een ontwikkelingsachterstand of mogelijkheid tot pedagogische beïnvloeding. Jongeren met beperkte adaptieve vaardigheden kregen significant vaker JSR geadviseerd dan jongeren met goede adaptieve vaardigheden. Dit komt overeen met de bevinding dat beperkte adaptieve vaardigheden gevoelig zijn voor pedagogische beïnvloeding

(De Beer, 2011). Dit gold ook wanneer er werd gekeken naar de vaardigheden 'beïnvloedbaarheid' en 'jonger overkomend' apart. 'Beïnvloedbaarheid' en 'jonger overkomend' werden door de DSM 5 als voorbeelden genoemd van beperkte adaptieve vaardigheden en hangen beide sterk samen met delinquent gedrag (McGloin, Pratt & Maahs, 2004). Pedagogische beïnvloeding van deze twee constructen zou dus leiden tot een kleinere recidivekans.

De verwachting dat ook voor empathie geldt dat er vaker JSR wordt geadviseerd, werd niet bevestigd. Gebrekkige empathie wordt in de DSM 5 genoemd als beperkte adaptieve vaardigheid. Een gebrekkig empathisch vermogen hangt samen met beperkte cognitieve capaciteiten vanwege gebrekkige abstraherende vermogens. Een jongere kan moeilijker leren zich in een ander te verplaatsen, wanneer deze niet genoeg mogelijkheid tot abstract inzicht bezit. Gebrekkige empathie is om deze reden vaak in verband gebracht met delinquent gedrag (De Beer, 2011). Mogelijke verklaringen voor het verschil in bevindingen tussen empathie en de andere adaptieve vaardigheden zijn dat empathie op zichzelf moeilijk aan te leren valt (Expertisecentrum Forensische Psychiatrie, 2013) en dat de leerbaarheid van andere vaardigheden wordt verlaagd door een gebrekkige empathie. Zo wordt in een onderzoek van Hawes & Dadds (2005) gevonden dat jongeren met CU traits, waaronder empathie valt, minder tot niet gevoelig zijn voor behandeling van hun gedragsproblemen. Wanneer een jongere gebrekkige empathische vermogens heeft, is de mogelijkheid tot sociaal leren of modeling namelijk beperkt. Deze mogelijke verklaring wordt onderschreven door een rapportage over de ontwikkeling van de wegingslijst voor rapporteurs (Vogelgang & Kempes, 2014). Hieruit blijkt dat rapporteurs psychopathische trekken een belangrijke contra-indicatie vonden voor toepassing van het jeugdstrafrecht. Jongeren met een LVB en gebrekkige empathische vermogens kregen significant vaker VSR toegewezen dan jongeren met goede empathische vermogens.

Tot slot is bevestigd dat adaptieve vaardigheden het verband tussen IQ en strafrechtadvies volledig medieert. Deze mediatie laat zien dat rapporteurs adviseren aan de hand van de nieuwste inzichten rondom LVB. Interessante noot hierbij is dat er in de behandelde rapporten werd geclassificeerd aan de hand van de DSM IV, waar IQ dus nog wel een belangrijke factor in de definitie was. Dit laat zien dat het belang van adaptieve vaardigheden in de praktijk al werd gevonden en aangehangen voordat de DSM aanpassingen deed. Aanvullend is kwalitatief onderzocht wat er wordt gerapporteerd over de advisering. Daarbij is gebleken dat van de 76 jongeren met een LVB, in slechts 57.9% van de gevallen de licht verstandelijke beperking genoemd als overwogen factor. Ook wordt in 24,1% van de gevallen alleen IQ genoemd als indicatie voor het JSR en niet de adaptieve vaardigheden die pedagogische beïnvloeding mogelijk maken. Dit is tegenstrijdig met de literatuur waaruit voortvloeit dat de pedagogische beïnvloeding mogelijk is op de adaptieve vaardigheden van een jongere (de Beer, 2011), niet op het IQ (Posthuma & de Geus, 2006; Deary et al., 2012). Aangezien het mediërende effect van adaptieve vaardigheden op de relatie tussen IQ en strafrechtadvies wordt gevonden, wordt geconcludeerd dat rapporteurs hun overwegingen weinig expliciet benoemen. Door de overwegingen expliciet te maken en de onderbouwing te verbeteren, wint het advies aan kwaliteit.

Tot slot is er gekeken of rapporteurs na vaststelling van LVB een passende interventie of strafmaatregel adviseren. Met passend wordt bedoeld: gericht op de vastgestelde risicofactoren van een jongere, rekening houdend met zijn of haar adaptieve vaardigheden en cognitieve capaciteit. In 27,6 procent van de gevallen was de interventie niet passend bij de cognitieve capaciteiten van een jongere of sloot de advisering niet aan bij de conclusie van rapporteur. Zo werd meerdere malen een vorm van systeemtherapie geadviseerd met een harde IQ ondergrens die door de betreffende jongere of het gezin met een behoorlijk verschil

niet werd behaald. Dit leidt tot de conclusie dat de doorwerking van de bevindingen rondom een licht verstandelijke beperking in verschillende fasen van de PJ rapportage niet optimaal is.

Aanbevolen wordt om kennis over een licht verstandelijke beperking te vergroten bij PJ rapporteurs. Onder het vergroten van deze kennis valt ook bewustwording van het effect van inconsistentie in de advisering. Er zijn verscheidene mogelijkheden om de kennis te vergroten binnen de rapporteursopleiding. De exacte uitwerking van mogelijke opleidingsmodules valt buiten de kaders van dit onderzoek.

Er zijn enkele beperkingen aan huidige studie. Zo is dit onderzoek uitgevoerd aan de hand van codering en hercodering van pro Justitia rapportages. Codering laat ruimte voor eigen interpretatie en leidt daarmee tot minder objectieve data. Voor dit onderzoek geldt echter dat de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid goed is. Ten tweede is er in dit onderzoek gekeken naar LVB classificaties ten tijde van de DSM IV. Als geclassificeerd zou worden aan de hand van de DSM 5, zouden wellicht meer jongeren met hoge IQ's in dit onderzoek zijn meegenomen. De verwachte doorwerking die het zou hebben is echter dat de focus nog sterker op adaptieve vaardigheden komt te liggen en nog minder bij het IQ, zoals in het huidige onderzoek al werd gevonden. Ten derde zijn er analyses uitgevoerd aan de hand een waargenomen Totaal IQ. Er is hierbij geen rekening gehouden met een mogelijk disharmonisch profiel. Een disharmonisch intelligentieprofiel in het voordeel van het verbale IQ zou een leidt ertoe dat een jongere minder jong en beïnvloedbaar overkomt. (NJI, j.o.). De interpretatie van uitstuitend het TIQ zou om deze reden een vertekening van de resultaten hebben kunnen geven. Tot slot is het van waarde om in vervolgonderzoek aandacht te besteden aan of de bevindingen uit dit onderzoek daadwerkelijk recidive voorkomen. Dit onderzoek was niet longitudinaal, noch was er informatie over recidive voorhanden. De theoretisch veronderstelde verbanden over recidivevoorkoming kunnen hierdoor niet worden bevestigd.

Samenvattend geeft de huidige studie meer inzicht in advies over jongeren met een licht verstandelijke beperking tussen 18-23 die ofwel het jeugdstrafrecht ofwel het volwassenenstrafrecht geadviseerd krijgen. Een licht verstandelijke beperking wordt door de wetgever genoemd als indicatie voor het jeugdstrafrecht, waarmee geïmpliceerd is dat het een ontwikkelingsachterstand is en er pedagogische beïnvloeding mogelijk is. Ook rapporteurs lijken een licht verstandelijke beperking te zien als een ontwikkelingsachterstand. In lijn met de nieuwe inzichten over LVB, mediëren adaptieve vaardigheden het verband volledig tussen IQ en delinquent gedrag. Deze inzichten kunnen bijdragen aan advisering over strafmaat en interventie en daarmee aan een belangrijke doelstelling van het ASR, namelijk het bieden van optimaal maatwerk met het oog op het voorkomen van recidive.

Referenties

- American Psychiatric Association (2013). *The Diagnostic and Statistical Manual* (5th ed.)
Washington, D.C
- American Psychiatric Association. (2000). *The Diagnostic and Statistical Manual* (4th ed.).
Washington, DC
- Arnett, J. J., & Hughes, M. (2012) *Adolescence and Emerging Adulthood: A Cultural Approach*. Harlow, England–New York.
- Beer, de, Y. (2011). *De kleine gids: Mensen met een licht verstandelijke beperking*. Deventer: Kluwer.
- Crone, E. (2008). Het puberende brein. Over de ontwikkeling van de hersenen in de unieke periode van de adolescentie. Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker.
- Deary, I.J., Johnson, W., & Houlihan, L.M. (2009). *Genetic foundations of human intelligence*. *Human Genetics*, 126, 215-232.
- Denno, D. J. (1989). *Biology, crime and violence: New evidence*. Cambridge: University of Cambridge.
- Expertisecentrum Forensische Psychiatrie (2013) *Inventarisatie Diagnostiek bij LVB*.
- Hawes, D.J. & Dadds, M.R. (2005) The Treatment of Conduct Problems in Children With Callous-Unemotional Traits. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 73, 4
- Hirschi, T., & Hindelang, M. J. (1977). *Intelligence and delinquency: A revisionist review*. *American Sociological Review*, 571-587.
- Laan, van der, A.M., Beerthuizen, M.G.C.J., Barendregt, C.S. & Beijersbergen, K.A. (2016) *Adolescentenstrafrecht, Beleidstheorie en eerste empirische bevindingen*. Boomcriminologie
- Lynam, D., Moffitt, T., & Stouthamer-Loeber, M. (1993). *Explaining the relation between IQ and delinquency: Class, race, test motivation, school failure, or self-control?* *Journal of abnormal psychology*, 102(2), 187.
- McGloin, J. M., Pratt, T. C., & Maahs, J. (2004). *Rethinking the IQ-delinquency relationship: A longitudinal analysis of multiple theoretical models*. *Justice Quarterly*, 21(3), 603-635.
- Ministerie van Veiligheid en Justitie (2008) *Factsheet: Jeugdige in het Jeugdstraf(proces) recht*. Geraadpleegd van:
https://www.google.nl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjaxK_2sOvUAhXQI1AKHbx_D9EQFgg2MAI&url=http%3A%2

F%2Fwww.wegwijzerjeugdenveiligheid.nl%2Ffileadmin%2Fw%2Fwegwijzerjeugden
veiligheid_nl%2FJeugdcriminaliteit%2FFactsheet_Jeugdstrafrecht.pdf&usg=AFQjCN
GuoSsXCBcsIWxrKajcuFm9Sst0Ww

Moffitt, T. E., Gabrielli, W. F., Mednick, S. A., & Schulsinger, F. (1981) *Socioeconomic status, IQ, and delinquency*. Journal of Abnormal Psychology, 90(2), 152.

Neijmeijer, L. (2010). *Licht verstandelijk gehandicapten in de GGZ: Een verkennend onderzoek*. Trimbos-instituut.

Posthuma, D. & Geus, de, E.J.C. (2006) *Progress in the molecular genetic study of intelligence*. Cur Dir Psych, 15(4), 151-155

Sociaal Cultureel Planbureau (2017) *Verstandelijke beperking: Cijfers en Context*.
Volkgezondheidszorg.org

Vogelgang, L. & Kempes, M. (2014) *(Jong)Volwassen? Gebruik indicatiecriteria adolescentenstrafrecht*. Utrecht: Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie.

Wetsvoorstel en Memorie van Toelichting adolescentenstrafrecht (2014) Kamerstukken.

Geraadpleegd van:

https://www.google.nl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjaxK_2sOvUAhXQI1AKHbx_D9EQFgg2MAI&url=http%3A%2F%2Fwww.wegwijzerjeugdenveiligheid.nl%2Ffileadmin%2Fw%2Fwegwijzerjeugdenveiligheid_nl%2FJeugdcriminaliteit%2FFactsheet_Jeugdstrafrecht.pdf&usg=AFQjCNGuoSsXCBcsIWxrKajcuFm9Sst0Ww

Zoon, M. (2013). *Kenmerken en oorzaken van een licht verstandelijke beperking*. Utrecht: Nederlands Jeugd Instituut

Zoon, M. (2013). *Wat werkt bij jeugdigen met een licht verstandelijke beperking?* Utrecht: Nederlands Jeugd Instituut